

نېچىرقان بارزانى و گەرانەوہ بۇ پۇچى دەستور

پېنوس

بەرزى نېچىرقان بارزانى، سەرۆكى ھەرىمى كوردستان، لە بەغدا بەشدارىي لە پېرەسىمى يادى بىست و يەك سالەى شەھىدكردنى "ئايەتوللا محەمەد باقر ئەلحەكىم" دا كرد، كە بە ئامادەبوونى سەرۆككۆمار، سەرۆكۆزىران، سەرۆكى ئەنجومەنى بالەى دادوهرىي عىراق و، ژمارەيەكى بەرچاوى سەركرده سياسىيەكانى عىراق و دىپلوماتكاران و ميوانان بەرپۆه چوو. نېچىرقان بارزانى وەكوو سەرۆكى ھەرىمى كوردستان ئەم دەرفەتەى قۆستەوہ؛ بۆيە لەو سالىادەدا گوتى: "باشترين وەفادارى بۇ ياد و پۇچى شەھىدان، دابىنكردنى دواپۇژىكى گەشە بۇ نەوہى ئىستا و داھاتوو." ئەمەيش وەكوو ئاماژەيەك بۇ ئەزموونى خەباتى ھاوبەشى رابردوو و كارى پىكەوہيى لە نيوان كورد و عەرەب و لايەنەكانى دىكە، لە دژى ستەم و زۆردارى.

لە لايەكى تىرشەوہ، نېچىرقان بارزانى پەيامىكى دىكەى خستە روو و داواى "دووركەوتنەوہى ھەموو حزب و لايەنە سياسىيەكان، لە گواستەوہى ركا بەرى و ناكۆكىي سياسىي نيوانيان، بۇ ناو كۆمەلگە و نەتەوہ و پىكەتەكانى تىرى عىراق" ى كرد؛ ئەمەيش دەكرىت بە بەشىكى گىرنگ لە ناوہرۆكى دۆكترىنى سياسىي نېچىرقان بارزانى وينا بكرىت، كە ھەم كارى بۇ ھاتنەدىي كردووہ و ھەمىش پىي وايە كە ئەگەر جىبەجى نەكرىت، ئەوہ ويرانكارى و جەنگ و ناكۆكىيەكان ھەر بەردەوام دەبىت و، ئەو كاتە ركا بەرايەتىي سياسىي دەبىتە مەملانى و پىكدادانى نەتەوہىي و مەزھەبى و ئايىنى؛ وەك چۆن ئەم كىشەيە لە ناوچەكە بۆتە ھۆكارى مالىوئىرانى و وەپاشكەوتنى دەولەت و كۆمەلگەكان و زەمىنەيەكى گونجاوى بۇ توندپرووى و گرووپە تىرۆرىستىيەكان رەخساندووہ و، بۆتە ھەرەشەيش بۇ ئاسايشى ھەموو جىهان. جگە لەوہيش پەيامىكە بۇ دەسەلاتدارانى ئىستاي عىراق كە زۆرىنەبوونى پىكەتەيەك (شىعە) لە دژى پىكەتەكانى دىكە بەكار نەھىترىت؛ وەكوو لە ماوہى رابردوو ئاماژەكانى دەرکەوتووہ.

ھەروہا راي گەياند: "پۇچى دەستور برىتییە لە دروستكردنى دىموكراسى، دادپەروەرى و دابەشكردنى دەسەلات و سىستەمى فیدرالى" و، "داوا دەكەم ھەموومان پىكەوہ پابەندى دەستور بىن." ئەم رستانەيش دەرى دەخات كە سەرۆكى ھەرىمى كوردستان وەبىر سەكرده سياسىيەكانى عىراقى ھىنايەوہ، كە تاكە رىگە گەرانەوہيە بۇ دەستور و، پابەندبوون بەم دەستورە دەتوانىت كىشەكان چارەسەر بكات و بەم دەرپرینە رەخنەى لە سياسەتى ئىستاي دەسەلاتدارانى بەغدا گرت، كە ھەنگاو بە ھەنگاو لە پۇچى دەستورى نووى عىراق، كە فیدرالى و دابەشكردنى دەسەلات و دىموكراسى و دادپەروەرىيە دوور دەكەونەوہ و بە جۆرىك لە جۆرەكان پىشىلى ئەو بنەمايانە دەكەن، كە عىراقى نووى لەسەر دامەزراوہ. جىگەى ئاماژەيە كە لووتكەى قسەكانىشى ئەو بەشە بوو كە وتى: "نابى ژيان و گوزەرانى خەلكى ھەرىمى كوردستان تىكەل بە كىشە سياسىيەكان بكرىت." ئەم رستانەيش لايەنە سياسىيەكانى عىراقى خستۆتە بەردەم بەرپرسىيارىتى، چونكە بەروونى ئاماژەى بەوہ داوہ كە ئەم كىشەيە بەسياسىي كراوہ و بەغداش بەرپرسە لە چارەسەركردنى و، لە درىژەى قسەكانىدا ئاماژەكەى روون بوو. بۆيە سەبارەت بە پرسى مووچەيش قسەكانى رووى لە بەرپرسە بالاكانى عىراق بوو، كاتىك گوتى: "ئىستا لەبەر نەبوونى بوودجە و

مووچه له ههریمی کوردستان، فرمانبهران و خەلک له دۆخیکی زۆر خراپدا دهژین و ئەوه کاریگه‌رییه‌کی خراپی کردووه‌ته سهر هه‌موو که‌رتەکان له ههریمی کوردستان. زۆر پێویسته ئەو کێشه گه‌وره‌یه به‌زووی چاره‌سەر بکریت؛ ئەوه‌یش به‌پر‌سیاریتی هه‌موومانه، چونکه ههریمی کوردستان و فرمانبهره‌کانی به‌شیکن له عێراق.

له لایه‌کی تریشه‌وه پرسه‌کانی ئاسایشی و هه‌ره‌شه سه‌ربازییه‌کان له ههریمی کوردستان وای کرد که سه‌رۆکی ههریمی کوردستان ب‌ی‌ت: “هێرشه درۆنییه‌کان و به‌ئامانجگرتنی پێشمه‌رگه زیان به سه‌قامگیری عێراق ده‌گه‌یه‌نی‌ت”؛ ئەمه‌یش دووباره لایه‌نه سیاسی و په‌یوه‌ندیده‌ره‌کانی عێراق ده‌خاته به‌رده‌م به‌پر‌سیاریتییه‌کی گه‌وره‌وه، به‌و پێیه‌ی که ئەگه‌ر ههریمی کوردستان به‌شیک ب‌یت له عێراق و هیزی پێشمه‌رگه‌یش هیزیکی ده‌ستووری و دانپیدانراوی فه‌رمی ب‌یت، ئەوه ئەم هێرشانه وه‌کوو هێرش بو سه‌روه‌ری و هیزه‌کانی عێراق هه‌ژمار ده‌کریت. هه‌ر بۆیه له داها‌توودا هه‌ر لایه‌نیک هێرش بکاته سه‌ر ههریمی کوردستان، ئەوه به‌پر‌سیاریتییه‌که‌ی زیاتر و مه‌ترسیدارتر ده‌ب‌یت. بۆیه دوو ته‌وه‌ری “ئابووری، هه‌روه‌ها سیاسی- ئاسایشی” کرۆکی قسه‌کانی سه‌رۆکی ههریمی کوردستان بوون له‌م رێوره‌سمه‌دا، که کێشه‌ی گه‌وره‌ن له نیوان عێراق و ههریمی کوردستان.

ته‌وه‌ریکی تری گوتاره‌که‌ی نی‌جیرقان بارزانی، بریتی بوو له گه‌یاندنی په‌یامیک بو نوخبه‌ی ئیستای حوکمرانی شیععه‌کان که له دوا‌ی ۲۰۰۳ کورد رۆلێکی سه‌ره‌کی هه‌بوو له دروستکردنه‌وه‌ی ئەو عێراقه‌ی ئیستا؛ به‌لام نوخبه‌ی سیاسی ئیستا وه‌ک نوخبه‌ی پێشوو هاوکاری یه‌کتر نین. سه‌رۆکی ههریم زۆر به‌روونی ئاسایش و سه‌قامگیری سیاسی، ئەمنی و ئابووری له ههریمی کوردستان، به‌سته‌وه به عێراق.

هه‌ر له‌م چوارچۆیه‌به‌یشدا سه‌رۆکی ههریمی کوردستان چه‌ندان دیدار و کۆبوونه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ لایه‌نه حکوومی و حزبییه‌کانی عێراق، به‌هه‌ردوو لایه‌نی شیعی و سوننه، ئەنجام دا که به‌به‌رفراوانترین دیدار و کۆبوونه‌وه‌ی فه‌رمی دا‌هه‌نرین و ده‌رخه‌ری ئیراده‌ی جدیدی سه‌رۆکی ههریمی کوردستانه‌ به‌ نوینه‌رایه‌تی

گەلی کوردستان و لایەنە سیاسییەکانی ھەریمی کوردستان . تەنانەت دیداری سەرۆکی ھەریمی کوردستان لەگەڵ بایئۆزی ئەمریکا لە بەغدا و گرووپەکانی نزیك لە ئێران، ئەو ئاماژە و پەیامە ی ھەلگرتبوو کە ھەریمی کوردستان بەشیک نییە کە مەملانێی ناوخوازی و ناوچەییەکان و، لەگەڵ ھەردوو بەرە و لایەندا ھەول دەدات کە پەيوەندییەکی بەھیز و پتەوی ھەبێت. جگە لەمانەیش، ئەو گفتوگۆ و دیدارە دەری دەخات کە سەرۆکی ھەریمی کوردستان نایەوێت ھەرپم بچێتە ناو جەمسەر بەندییەکانەو، بەلکوو دەبەوێت بە دیپلۆماسی لەگەڵ ئەکتەرە کاریگەرەکانی عێراق لە پروی سیاسی و ئاسایشییەو پەيوەندییەکی ئاسایی و یاسایی ھەبێت.

ھەرەھا کیشە و “پرسی دەرکردنی ھیزەکانی ھاوپەیمانان” ی لە عێراق خستە روو و باسی لەو کرد کە ھیزەکانی ھاوپەیمانان لەسەر داوای عێراق بۆ بەرەنگاربوونەوێ داەش ھاتوون. پێویستە دەرفەت بدێتە حکوومەتی فیدرالی و بەرپز سەرۆکەزیران سوودانی، بەپێی پلانیکی ھاوبەش و لە زەمینەییەکی ئارام و بیکیشەدا گفتوگۆیان لەگەڵدا بکات، بۆ ریککەوتن لەسەر داھاتووی ھاریکاری نیوان ھیزەکانی ھاوپەیمانان و عێراق. بەم پێیەیش، سەرۆکی ھەریمی کوردستان بەوردی باسی گفتوگۆی بۆ درێژەدانی ھاوکاری نیوان ھیزە عێراقییەکان و ھاوپەیمانان کرد؛ کە ئەمەیش پەيامیک بوو بۆ ھیزە توندڕەوکان و، ھەرەھا ئەمریکییەکانیش. سەبارەت بە ئاسایشی ھەریمی کوردستانیش دووبارە سەرۆکەزیرانی خستە بەرامبەر ئەو گرووپە میلیشیاپانەیی، کە ھێرش دەکەنە سەر پێشمەرگە و نێردە دیپلۆماسییەکان و وتی: “پیشیلکردنی دەسلاتی فەرماندەیی گشتیی ھیزە چەکدارەکانی عێراق بە ھێرش بۆ سەر نێردە دیپلۆماسییەکان و ھیزەکانی ھاوپەیمانان و پێشمەرگە، کاری حکوومەت تیک دەدات و ئالۆزییەکی زۆر و ھەمەلایەنە لە عێراق دروست دەکات.” ئەوێ کە جینگەیی سەرنجە، نیچیرقان بارزانی ھیزی پێشمەرگەیی، ھاوشان و ھاوتای نێردە دیپلۆماسییەکان و ھیزەکانی ھاوپەیمانان بەرز کردووە و لە ھەمان کاتیشدا ئەم ھێرشانەیی وەکوو ھەرەشە لە ھەموو عێراق وینا کرد و بەستیەو بە سەرھەڵدانەوێ داەش. ئەمەیش وەکوو پەيامیک بۆ ئەمریکا و رۆژاواوییەکان کە ئەگەر ھێرش دەکریتە سەر پێشمەرگە، بۆ ئەوێ کە ھەریمی کوردستان لە پال ئیوہ وەستاوہ. بۆیە وتی: ئەو ھێرشانە زیانیکی زۆریان بە ئاسایش و ژیانی خەلکی ھەریمی کوردستان گەیاندووە، بووئە ھۆی ئەوێ دلەراوکی بە ھەموو بازاری عێراقدا بلۆ ببیتەو، ھەرەھا دەرفەتی داوئە تیرۆریستانی داەش کە ھێرشەکانیان زۆرتر بکەن.

ھەنگاوە دیپلۆماسییەکانی سەرۆکی ھەریمی کوردستان لە بەغدا، دەکریت بەرچاوپروونییەکی زیاترمان بداتی لەسەر شیوازی کارکردن لەگەڵ نوخبەیی حوکمران لەبەغدا، کە دەکریت لەم خالانەیی خوارەوئەدا کورت بکریتەو:

یەکەم/ وەک دەزانین عێراق دەولەتیکی دامەزراوہیی و دەستووریی تۆکمە نییە تاکوو کیشەکانی ھەریم و بەغدا لە رینگەیی دامەزراوہ سیاسی و یاساییەکان چارەسەر بکرین، بەلکوو کەسایەتییە سیاسیەکان کاراکتەری سەرەکیی پرۆسەیی دروستکردنی بریارن و ھیزیان لە ھیزی دامەزراوہکان گرنگترە. نیچیرقان بارزانی لەسەر ئەم تەوہرە کاری کرد و ھەموو کاراکتەرە سەرەکییەکانی پرۆسەیی سیاسی لە عێراق کردە ئامانج و، داوای لی کردن کە ھاوکار بن لە کۆتاییەیان بە کیشەکانی ھەریم و بەغدا، بەتایبەت لە ھەمواری یاسای بوودجە، کە برپرەیی پستی ئاسایشی ئابووری و سیاسی ھەریمی کوردستانە. بۆیە دەکریت بلین، کە ئابووری برپرەیی پستی سیاسەتە.

دووهم/ سەردانەكەى نىچىرقان بارزانى پىمان دەلىت كە كۆمەلىك كىشەى ھەرىم و بەغدا، دەكرىت لە رىگەى دىپلۇماسىيەت و پەيوەندى كەسى تايبەت لەگەل نۆخبەى سىياسىى ھوكمران لە بەغدا چارەسەر بكرىن. بەتايبەت كە ئىمە ھەك كورد، دەبىت كەلتورى سىياسىى نۆخبەى ھوكمران لە بەغدا بناسىن؛ ھەروەھا مەراسىمە تايبەتەكان دەورىان لە كردنەوەى دەرگە بەرووى گەفتوگۆ و چارەسەر كوردنى ھەندىك لە كىشەكاندا ھەيە.

سىيەم/ دىپلۇماسىيەتى سەرۆكى ھەرىم، پىمان دەلىت كە ھەمىشە دەرگەيەك ھەيە بۇ پەيوەندى لەگەل بەغدا، بەو مەرجەى لە عەقلىيەتى نۆخبەى سىياسىى ھوكمران لە بەغدا تى بگات. دۆزىنەوەى مىكانىزمىك بۇ كار كوردن لەگەل بەغدا، بەتايبەت لەگەل ئەو فرەجەمسەرىيەى لە بەغدا ھەيە، زىدە گرىگە بۇ ھەرىمى كوردستان.

ئەوەى كە جىگەى سەرنجە ئەوەيە كە سەرۆكى ھەرىمى كوردستان لەگەل ھەموو لايەنە سىياسىيەكانى عىراق كۆبوونەوەى ئەنجام داو و، ئەمەيش ھەكوو ئامادەكارىيەك دەبىنرىت بۇ چارەسەر كوردنى كىشەكان، ھەروەھا ھەموار كوردنەوەى ياساى بوودجە بە مەبەستى چارەسەر كوردنى كىشەى مووچەى فەرمانبەران و بوودجەى ھەرىمى كوردستان لە پەرلەمانى عىراق. ھەر بۇيە لە وتارەكەيدا نىچىرقان بارزانى داواى لە گشت سەر كوردە و لايەنە سىياسىيەكان، فراكسىۆنەكان و ھەموو ئەندامانى ئەنجومەنى نوینەرانى عىراق كرد، پشتىوان بن بۇ چارەسەر كوردنى كىشەى بوودجە و مووچەى فەرمانبەرانى ھەرىمى كوردستان. تەنانەت كۆبوونەوەى لەگەل سەرۆكى ئەنجومەنى بالای دادوهرى عىراق، كە دەوترىت دەسەلاتىكى بالای ھەيە لە ھاوكىشە ياساى و تەنانەت سىياسىيەكانى عىراق، دەتوانىت يارمەتیدەر بىت بۇ ئەم مەبەستە. لەبەر گرىگى دۆخەكە، سەرۆكى ھەرىمى كوردستان لە ماوەى دوو رۆژدا توانى نىكەى بىست دیدار و كۆبوونەوەى لەگەل لايەنە سىياسىيەكان و ھوكمرانانى عىراق ھەبىت.*

لە كۆتايىدا خالىكى سەرنجراكىش كە پىويستە ئاماژەى پى بكرىت و دەربرى كەسايەتى نىچىرقان بارزانىيە، لە كۆنفرانسى رۆژنامەوانىدا دەسكەوتەكانى بەتەنیا نەگەراندەوە بۇ پىگە و ھەولەكانى خۆى، بەلكو دوو جار دووپاتى كردهوە كە ئەو بەرھەمى ھەولەكانى ھوكومەتى ھەرىمى كوردستان و ھەولى ئەو شاندانەى ھوكومەتە كە پىشتر بەجدى كارىان لەسەر ئەم بابەتە كردهوە.

شك لەوەيشدا نىيە كە دەرفەتەكان ھەمىشە بەشپىكن لە سىياسەت و بە گوێرەى دەرفەت و سروشتەكەى، ھەروەھا ناسىن و شارەزايى لە كات و بۆنەكاندا و، “گرىنگىدان بە ئەولەوييەتەكان”، ھەولەكان بەگەر دەكەون؛ پەيام دەنیردرىت و قسەى جدىدى تىدا دەكرىت!

تیبىنى:

* سەرجەم كۆبوونەوەكانى سەرۆكى ھەرىمى كوردستان لە بەغدا برىتى بوون لە:

سەرۆكۆزىرانى عىراق، محەمەد شىاع ئەلسوودانى (دوو جار)، ھەروەھا محەمەد ھەلبووسى، سەرۆكى پىشورى پەرلەمانى عىراق و حزبى تەقەدوم و فايەق زىدان، سەرۆكى ئەنجومەنى بالای دادوهرى عىراق و شىخ قەيس خەزەلى، سەرۆكى عەسائىبى ئەھلى ھەق و نوورى ئەلمالىكى، سەرۆكى ھاوپەيمانىيە دەولەتى ياسا و خاتو ئالىنا رۆمانووسكى، بالیۆزى ئەمريكا لە عىراق و فالح فەيىاز، سەرۆكى دەستەى ھەشىدى

شەعبى و د. عەبدوللەتەيف پەشىد، سەرۆككۆماری عێراقى فیدراللى و حەیدەر ئەلەبەدى، سەرۆكى ھاوپەیمانیی نەسر و محسن مەندەلاوى، جیگرى یەكەمى سەرۆكى ئەنجومەنى نوینەرانى عێراق و ھادى ئەلعامرى، سەرۆكى پێكخراوى بەدر و سەید عەمار ئەلحەكیم، سەرۆكى رەوتى نیشتمانیى حیکمە و، سەرۆكۆهزیرانى پێشووترى عێراقى فیدراللى د. عادل عەبدولمەھدى و عەبدولساده ئەلفریجى، ئەمىندارى ھاوپەیمانیی نەھجى عێراقى و ھومام حەمموودى، سەرۆكى ئەنجومەنى بالائى ئىسلامى عێراق و موسەننا ئەلسامەرائى، سەرۆكى ھاوپەیمانیی ئەلەزم و شیخ جەمال ئەلزارى، ئەمىندارى گشتى پروژەى نیشتمانیى عێراقى.